

Vlaams
Parlement

ingediend op **44** (2015-2016) – Nr. 2
11 januari 2016 (2015-2016)

Verslag

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking,
Toerisme en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door Tine Soens en Joris Poschet

over het jaarverslag

van het Vlaams Vredesinstituut

2014

Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed:

Voorzitter: Rik Daems.

Vaste leden:

Ingeborg De Meulemeester, Marc Hendrickx, Jan Van Esbroeck, Karl Vanlouwe, Karim Van Overmeire, Manuela Van Werde;

Sabine de Bethune, Vera Jans, Ward Kennes, Johan Verstreken;

Rik Daems, Herman De Croo;

Tine Soens, Güler Turan;

Wouter Vanbesien.

Plaatsvervangers:

Cathy Coudyser, Caroline Croo, Danielle Godderis-T'Jonck, Sofie Joosen, Ann Soete, Sabine Vermeulen;

Karin Brouwers, Griet Coppé, Joris Poschet, Valerie Taeldeman;

Jean-Jacques De Gucht, Marnic De Meulemeester;

Renaat Landuyt, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;

Christian Van Eyken.

Documenten in het dossier:

44 (2015-2016) – Nr. 1: Jaarverslag van het Vlaams Vredesinstituut

INHOUD

1.	Toelichting door Tomas Baum, directeur Vlaams Vredesinstituut	4
1.1.	Omgaan met conflict en geweld	4
1.2.	Wapenhandel en -productie	4
1.3.	Vrede en veiligheid in Vlaams buitenlands beleid	5
1.4.	Omgaan met de herinnering van geweld	5
1.5.	Advies	6
1.6.	Evaluatie van de Wetenschappelijke Raad	6
1.7.	Strategisch plan	7
2.	Bespreking.....	7
2.1.	Vragen en opmerkingen van de leden	7
2.2.	Antwoorden van Tomas Baum.....	9
	Gebruikte afkortingen	13

In de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed werd op 8 december 2015 het jaarverslag van het Vlaams Vredesinstituut over het werkjaar 2014 besproken. Het verslag werd toegelicht door Tomas Baum, directeur van het Vlaams Vredesinstituut.

1. Toelichting door Tomas Baum, directeur Vlaams Vredesinstituut

Tomas Baum zal een overzicht geven van het in 2014 door het Vlaams Vredesinstituut geleverde werk. Hij zal dat werk actualiseren voor 2015 en pogen een vooruitblik te geven voor 2016. De toelichting zal gebaseerd zijn op de vier clusters die de rode draad vormen van het strategisch plan voor de periode 2015-2019. Hij zal het ook hebben over de adviezen van het Vlaams Vredesinstituut en over de evaluatie van de wetenschappelijke adviesraad. De activiteiten en de evenementen zijn integraal terug te vinden in het jaarverslag.

1.1. Omgaan met conflict en geweld

De eerste cluster is omgaan met conflict en geweld in de samenleving. De toegenomen diversiteit en complexiteit van de samenleving leidt tot confrontatie en conflict. Het Vlaams Vredesinstituut zoekt naar manieren om het geweldloos samenleven vorm te geven. In 2014 was het belangrijkste werk op dat vlak een onderzoek naar de effectiviteit van vredesopvoeding en de studies over de omgang met stadsrellen. Die studies kaderen in de keuze van het Vlaams Vredesinstituut om zich te richten op het compacte, diverse en vaak ongelijke samenleven in de Vlaamse steden. Die inhoudelijke lijn werd omgebogen naar het zeer actuele vraagstuk van de radicalisering, maar dan prioritair gericht op de Vlaamse bevoegdheidsdomeinen. Het Vlaams Vredesinstituut is bezig om daarover expertise op te bouwen. In 2015 heeft het in het kader van de werkzaamheden van de Commissie voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering een kort rapport uitgebracht met vier overwegingen rond radicalisering. In 2016 zal het daarop verder werken.

1.2. Wapenhandel en -productie

Een tweede belangrijke cluster betreft de adequate regulering van de handel in en het gebruik van wapens en andere strategische goederen. Op dat vlak raken de Vlaamse bevoegdheden aan het federale en het Europese beleid. Het Vlaams Vredesinstituut neemt die andere dimensies ter harte met het Vlaams beleid als uitgangspunt. Een van de belangrijke bouwstenen voor dit werk is de permanente monitoring van de Vlaamse buitenlandse handel in strategische goederen en van het juridische kader ter zake. Die monitoring werd verwerkt in het jaarrapport 2013 over de Vlaamse buitenlandse wapenhandel. Dat rapport werd op 9 december 2014 in deze commissie voorgesteld (*Parl.St.* VI.Parl. 2014-15, nr. 199/1). Daarbij werd gewezen op de grote impact van het Vlaamse Wapenhandeldecreet. Aandachtspunten daarbij zijn: het al dan niet toepassen van de catch-allclausule, de controle op het uiteindelijke eindgebruik van geëxporteerde producten en het gebruik van algemene vergunningen in Europese context. Een hoofdbekommernis daarbij is de uitdaging die de nieuwe ontwikkelingen stellen voor de parlementaire controle. Sinds het vorige jaarrapport is de toen geformuleerde hypothese zichtbaar geworden in de praktijk. De raad van bestuur zal deze week een advies geven bij het verslag van de Vlaamse Regering over de Wapenhandel in 2014. Dit advies zal volgende week bezorgd worden.

Deze commissie heeft het Vlaams Vredesinstituut ook gevraagd om advies te geven rond best practices die kunnen worden gedistilleerd uit het wapenhandelebeleid van andere EU-lidstaten. Het advies dient gebaseerd te zijn op een Europese benchmarkstudie over het exportcontrolebeleid inzake wapens en

militair materieel. Het Vlaams Vredesinstituut zal die adviesvraag ter harte nemen. De gevraagde tussentijdse rapportage, vóór het zomerreces van 2016, kan de commissie mogelijk inhoudelijk ondersteunen bij de evaluatie en bijsturing van het Wapenhandeldecreet.

In het boek Belgische wapenhandel heeft het Vredesinstituut het verhaal gebracht van de regionalisering van de bevoegdheid voor wapenhandel, inclusief de huidige stand van zaken. Het boek bevat bijdragen van eigen experts, maar ook van externe auteurs, onder meer van Defensie.

De studie Business as usual komt tot de conclusie dat de Arabische Lente nauwelijks een impact heeft gehad op het wapenexportbeleid van de lidstaten van de EU. De resultaten van die studie hebben geresoneerd in Europese beleids- en onderzoeksnetwerken. De onderzoekers van het Vredesinstituut stelden het rapport voor op de jaarlijkse COARM-ngo-meeting in 2014. Dat is het Europese forum bij uitstek van nationale verantwoordelijken, Europese beleidsmakers en betrokken middenveldactoren rond wapenexportcontrole.

Sinds 2014 heeft het Vredesinstituut ook steeds meer expertise ontwikkeld over het legaal bezit en gebruik van vuurwapens en de bedreiging van illegale vuurwapens. In 2014 leverde het een bijdrage in Bosnië en Herzegovina, in samenwerking met lokale organisaties en met de VN. Na de aanslag op Charlie Hebdo, het incident op de Thalys en de terreur in Parijs, wordt het Vredesinstituut hierover in toenemende mate bevraagd. Na deze aanslagen werden ongeveer zeventig interviews gegeven, van de BBC over Al Jazeera tot The New Yorker. Ook in 2016 zal deze expertise verder worden ontwikkeld, want er is duidelijk een behoefte aan duiding en opvolging.

1.3. Vrede en veiligheid in Vlaams buitenlands beleid

Vooraf inzake het thema vrede en veiligheid in het Vlaamse buitenlands beleid is een intensieve samenwerking met deze commissie wenselijk. In 2014 was er een gezamenlijk werkbezoek aan Den Haag om het internationale normatieve kader te verkennen. Een eerste concrete piste is de onderzoeksvraag die in 2014 door de toenmalige minister-president en door de voorzitter van het Vlaams Parlement werd voorgelegd aan het Vredesinstituut. Die vraag betrof een blauwdruk voor een netwerk dat de Vlaamse expertise inzake vredesopbouw, trauma, conflict-transformatie en conflictmanagement kan valoriseren voor het Vlaams buitenlands beleid. In 2014 organiseerde het Vredesinstituut onder meer een seminar over de rol van wetenschap in vredesopbouw. De resultaten van dat onderzoek werden aan de commissie bezorgd. De minister-president heeft in zijn beleidsbrief 2015-2016 aangekondigd dat hij de praktische implementatie van een dergelijk netwerk zal onderzoeken. Het Vredesinstituut is bereid hiertoe een bijdrage te leveren en hierover in dialoog te gaan met de commissie.

1.4. Omgaan met de herinnering van geweld

De laatste cluster is die van het omgaan met de herinnering van geweld uit het verleden. Dat omvat onder meer het beleidsondersteunende werk rond de herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Dat werk werd in 2014 breed gevaloriseerd. Het Vredesinstituut gaf bijvoorbeeld een gastles aan de UGent, een lezing bij het Vredescentrum in Antwerpen, een nascholing in Oost-Vlaanderen en een bijdrage aan een debat van de Heinrich Böll Stiftung. In het Deutsche Historische Museum in Berlijn werd, op vraag van de Vlaamse vertegenwoordiger in Duitsland, een lezing gegeven over het Vlaamse herdenkingsproject.

Met de tentoonstelling The graves are nice this time of year van Jimmy Kets, die van september 2015 tot december 2015 plaats vond in De Loketten, gaf het

Vredesinstituut vorm aan de bijdrage van het Vlaams Parlement aan de herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Die tentoonstelling was bovendien een artistieke vertaling van de hoofdlijnen van het onderzoek en van het advies van het Vlaams Vredesinstituut, onder meer van de noodzakelijke meerstemmigheid in de herdenking. Voor deze tentoonstelling werkte het Vlaams Vredesinstituut ook samen met de Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, waar trouwens ook enkele werken tentoongesteld werden. De tentoonstelling lokte tussen de 7000 en 9000 bezoekers en werd over het algemeen positief geëvalueerd. In 2016 reist ze trouwens naar Wenen.

In 2016 plant het Vlaams Vredesinstituut geen nieuwe projecten in deze cluster. Op vraag van de voorzitter van het Vlaams Parlement loopt er momenteel wel nog een evaluerend onderzoek naar het decreet houdende de erkenning van en de subsidieregeling voor het Memoriaal van de Vlaamse Ontvoogding en Vrede, beter bekend als de IJzertoren. Het Vredesinstituut zal zijn advies hierover nog voor de zomer van 2016 bekendmaken.

1.5. Advies

Het advies dat het Vlaams Vredesinstituut uitbrengt is, naast het onderzoek, de meest directe dienstverlening aan het parlement en zijn politieke omgeving. In het verkiezingsjaar 2014 heeft het instituut een beperkt aantal adviezen uitgebracht. In de vorm van een ambitienota Vlaanderen en Vrede 2014-2019 was er wel een algemeen advies over de komende beleidsperiode. Daarin vroeg het Vlaams Vredesinstituut naar een genuanceerde omgang met het oorlogsverleden, meer aandacht voor vredesopbouw in het Vlaams buitenlands beleid, een adequate regulering van wapenhandel, transparant en onder parlementaire controle, en aandacht voor het gewelddoos hanteren van samenlevingsconflicten.

Toch bracht het instituut in 2014 ook een advies uit over een heet politiek hangijzer, de beslissing tot aankoop van een nieuw gevechtsvliegtuig voor de luchtcomponent van de Belgische Defensie. Het ging eigenlijk om een federale beslissing met belangrijke repercussies voor het Vlaamse niveau. Het advies stelde vooral vast dat het dossier nog niet rijp is voor een beslissing. Enerzijds wordt namelijk nog gewerkt aan een globale visie op defensie, anderzijds is de economische return voor deze overheidsuitgave door middel van industriële participatie niet op een betrouwbare manier ingeschat. Op dat laatste vlak is Vlaanderen wel betrokken, want het gaat ook om de Vlaamse luchtvaartindustrie. De vergelijking met vroegere compensatieregelingen voor de F16 voldoet niet, want de huidige situatie is totaal anders: Vlaanderen is niet betrokken bij de ontwikkelingsfase van mogelijke nieuwe gevechtsvliegtuigen. Het advies van het Vlaams Vredesinstituut werd positief onthaald door alle betrokken partijen, inclusief Defensie en de betrokken industrie. In de marge hiervan organiseerde het Vredesinstituut, in samenwerking met de internationale onderzoeksorganisatie Transparency International, in 2014 een seminar over transparantie en anti-corruptiemaatregelen bij legeraankopen. Deze organisatie publiceert jaarlijks een index die de corruptiegevoeligheid van de landen in kaart brengt en België ontbrak daarbij. In opvolging van dat seminar werd België mee opgenomen in die vergelijking.

1.6. Evaluatie van de Wetenschappelijke Raad

Het jaarverslag van het Vlaams Vredesinstituut bevat ook een evaluatieverslag over het werk van het instituut, opgemaakt door een groep van internationale experts, verenigd in de decretaal bepaalde Wetenschappelijke Raad die in 2015 opnieuw werd samengesteld. De raad is positief over de kwantiteit en de kwaliteit van het geleverde werk. Het instituut wordt bestempeld als relevant, deskundig en professioneel. Het verslag moedigt het Vlaams Vredesinstituut aan om de

andere onderzoeksdomeinen, naast de wapenhandel, verder te ontwikkelen. Het vraagt vooral de doelgerichtheid van de publicaties in het oog te houden, het onderzoek voldoende te kaderen in de relevante wetenschappelijke discussies en de internationale context blijvend mee te nemen in het werk. Dat zijn zaken die in groeiende mate worden aangepakt en die tot een aantal keuzerichtingen hebben geleid in het strategisch plan 2015-2019.

1.7. Strategisch plan

Na de verkiezingen van 2014 is ook de raad van bestuur van het Vlaams Vredesinstituut, die negentien leden telt, opnieuw samengesteld. Mieke Van Hecke werd de nieuwe voorzitter en Dirk Rochtus de nieuwe ondervoorzitter. Deze nieuwe raad van bestuur heeft de krijtlijnen voor de komende jaren uitgezet in een strategisch plan 2015-2019. De vijf strategische speerpunten voor het Vlaams Vredesinstituut zijn: kwaliteitsvol onderzoek blijven uitvoeren in doelgerichte onderzoeksprojecten, binnen een afgebakend thematisch profiel; de beleids- en maatschappelijke relevantie van de onderzoeksthema's bewaken; groeien als erkende en invloedrijke stem in het politiek, wetenschappelijk en maatschappelijk debat over vredesvraagstukken; meer capaciteit ontwikkelen door een netwerkorganisatie te worden; en een performant en wendbaar instituut blijven door de eigen organisatieontwikkeling. In de toelichting over de vier clusters is al uiteengezet hoe het Vlaams Vredesinstituut die speerpunten wil waarmaken.

Het Vredesinstituut zal zijn capaciteit opdrijven door onderzoekers aan te trekken met tijdelijke contracten, zodat de middelen voor de onderzoeksprojecten efficiënter kunnen worden ingezet. Momenteel worden de eerste stappen gezet om ook externe financiering aan te trekken om gericht de onderzoekscapaciteit te vergroten.

De spreker besluit dat het Vlaams Vredesinstituut beschikbaar blijft voor verdere samenwerking met deze commissie, via onderzoek of advies.

2. Bespreking

2.1. Vragen en opmerkingen van de leden

Herman De Croo stelt vast dat in België alleen het Vlaams Parlement over een dergelijk instituut beschikt. Bestaat er in andere landen een vergelijkbare parlementaire instelling? Kan er, bijvoorbeeld in de vorm van een tabel, meer duidelijkheid worden gegeven over de concrete impact van dit instituut? Het lid weet dat Vlaanderen bevoegd geworden is voor de wapenhandel omdat het federale niveau deze bevoegdheid niet meer wenste. Naar aanleiding van de debatten in de Kamer over de wapenleveringen aan Nepal, oordeelde de toenmalige premier dat het beter was dit probleem door te schuiven naar de gewesten. Dan moest er wel nog een systeem worden bedacht waardoor Wallonië kon uitvoeren via de haven van Antwerpen.

Joris Poschet zegt dat het blijkbaar niet moeilijk is om onklaar gemaakte wapens opnieuw te activeren. De EU zou het bezit van dergelijke wapens willen laten verbieden. Heeft het Vredesinstituut hierover al onderzoek verricht?

In de discussie over stadsrellen wordt er onder meer gesproken over de vormgeving van de ruimtelijke context. Gaat het dan alleen over stadsplanning en -ontwikkeling?

Over de vervanging van de F16 heeft het Vredesinstituut op eigen initiatief een onderzoek verricht. Het concludeert dat er op dit moment te weinig publieke

informatie bestaat om de opportuniteit van die aankopen te beoordelen. Wat was dan de zin van dit advies, als Defensie zelf nog in de fase zit van de voorafgaande studies?

Werd er gevolg gegeven aan de vraag om in diplomatieke missies en economische zendingen meer aandacht te hebben voor conflicttransformatie en vredesopbouw?

De raad van bestuur van het Vredesinstituut en het Vlaams Parlement hadden gevraagd het thema vrede en geweld in de samenleving meer in de verf te zetten. Door wat personeelsverloop was dat minder aan bod gekomen. Heeft men dit jaar wel werk kunnen maken van dat thema?

Ward Kennes hoopt dat het Vredesinstituut in 2016 ook een bijdrage zal leveren aan de Commissie voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering. Zal er een algemene benadering worden gehanteerd of zullen er bepaalde accenten worden gelegd? Zal het gaan over de radicalisering in eigen land, over de internationale context, over de rol van de niet-erkende moskeeën, over de socio-culturele context? Wordt er afgetoetst met onderzoek in andere landen?

De spreker staat achter de opdracht voor een benchmarking van het Wapenhandeldecreet. Voor de dual use bestaan er zowel individuele als globale vergunningen. In sommige gevallen worden er echter individuele vergunningen voor bijvoorbeeld Egypte en Israël geweigerd, terwijl globale vergunningen van hetzelfde type wel worden toegestaan. Hoe zit dat precies in elkaar?

De Vlaamse Regering en deze commissie willen het Wapenhandeldecreet evalueren. Intussen is er in het Europees Parlement ook discussie over de Europese regelgeving rond wapenexport. Wat is de stand van zaken daar?

Tine Soens las in het jaarverslag dat het Vredesinstituut zich verdiept in de totstandkoming en de wijziging van lijsten van producten die onder controle worden geplaatst. Dat aspect van de controle op de wapenhandel wordt zelden behandeld. Wat heeft dat onderzoek opgeleverd? Het jaarverslag vermeldt drie pijnpunten van het huidige wapenhandelbeleid. Vooreerst wordt ongeveer de helft van de voorheen gecontroleerde wapenexport niet langer gecontroleerd en is die dus niet zichtbaar. Ten tweede is er geen volledig zicht op de transacties naar andere EU-landen, die voorheen goed waren voor 30 percent van de gecontroleerde export. Ten slotte is het bij de wapenexport naar landen buiten de EU, die wel nog gecontroleerd wordt, in de helft van de gevallen niet duidelijk wie de uiteindelijke eindgebruiker is. De minister heeft inmiddels een conceptnota ingediend met het oog op het aanpassen van het Wapenhandeldecreet tegen de zomer van 2016. Zal er daarbij een oplossing worden gevonden voor de geschetste pijnpunten?

Ook de consistentie van het controlebeleid bij dual use vormt een pijnpunt. Het vermelde voorbeeld van Egypte en Israël dateert van 2013. Gebeurt het nu nog altijd dat een dual-useproduct voor een specifieke bestemming geweigerd wordt, terwijl er wel een globale exportvergunning afgeleverd wordt voor hetzelfde type van producten voor die landen?

Het rapport rond de wapenexport naar de Arabische wereld werd in 2014 geactualiseerd. Het jaarverslag stelde dat de EU-lidstaten de wapenexport naar de Arabische wereld nog altijd beschouwen als onproblematisch, ondanks de politieke onrust, dat er op het Europese niveau geen geharmoniseerde aanpak is van de wapenhandel naar de Arabische wereld en dat het gebrek aan harmonisering en terughoudendheid in het Europees wapenexportbeleid naar Arabische landen de geloofwaardigheid van het Europees gemeenschappelijk buitenlands en

veiligheidsbeleid op de helling zet. Is het rapport Wapenexport naar de Arabische wereld nog altijd zinvol in het licht van de recente gebeurtenissen?

In 2014 werden blijkbaar de eerste stappen gezet ter voorbereiding van een onderzoeksproject rond radicalisering en deradicalisering. De resultaten daarvan zouden dit jaar worden bekendgemaakt. Gaat het daar om de aanbevelingen die overgemaakt zijn aan de commissie Radicalisering of over iets anders?

Jan Van Esbroeck beschouwt het werk van het Vlaams Vredesinstituut als een meerwaarde voor de werkzaamheden van het Vlaams Parlement. Hij vraagt in de toekomst extra aandacht te besteden aan de illegale wapenhandel, want hij vermoedt dat er linken zullen worden gevonden met de radicalisering.

Ook hij kijkt uit naar de gevraagde benchmarking en naar het tussentijdse rapport daarover. Ook de resultaten van de evaluatie van het Wapenhandeldecreet door de Vlaamse Regering zullen in dezelfde periode bekendgemaakt worden.

Het Vredesinstituut moet in de toekomst transparant blijven communiceren over zowel de onderzoeksopdrachten als de resultaten ervan. Vooral het Vlaams Parlement moet hierover tijdig en correct geïnformeerd worden, vooraleer er andere verhalen de wereld ingestuurd kunnen worden.

Tot slot wenst het lid te vernemen wie het Vredesinstituut opdracht heeft gegeven om een advies te formuleren over de gevechtsvliegtuigen.

2.2. Antwoorden van Tomas Baum

Advies over de beslissing tot aankoop van een nieuw gevechtsvliegtuig

Tomas Baum antwoordt dat een vraag van de raad van bestuur van het Vredesinstituut aan de basis lag van het advies over de gevechtsvliegtuigen. In die raad zitten vertegenwoordigers van de SERV, de universiteiten en de fracties. Daar werd meteen bij opgemerkt dat Defensie een federale bevoegdheid is. De raad van bestuur, waarin onder meer de industrie vertegenwoordigd is, wees echter op de compensatiemaatregelen die betrekking hebben op een Vlaamse bevoegdheid. Vooraleer een economisch discours kan worden gevoerd, moet er ook een globale visie zijn. De raad van bestuur oordeelde dat het formuleren van dit advies tijdens de federale regeringsonderhandelingen ondersteunend kon werken. Zoals al gezegd, zijn er positieve reacties gekomen vanuit Defensie. Het Nederlandse Clingendaelinstituut heeft de verschillende opties voor de Nederlandse krijgsmacht op een rijtje gezet, maar in België was er geen echt strategisch visiedocument. In die zin staat de spreker nog altijd achter dit ad-hocadvies. Mocht daar een vraag rond zijn, dan kan men nog altijd op zoek gaan naar mogelijkheden om meer zaken uit te diepen, maar dat is heel moeilijk.

Herman De Croo vraagt of het Vredesinstituut ook geconsulteerd is over het bestek, met bijvoorbeeld de keuze of het al dan niet om een vliegtuig moet gaan dat atoomwapens kan vervoeren.

Tomas Baum antwoordt dat het Vredesinstituut daarin niet formeel geconsulteerd werd, maar dat hij daar wel vaak over wordt aangesproken op lezingen. De mogelijke nucleaire capaciteit voor die vliegtuigen is inderdaad een mogelijk probleem, want België heeft het Non-proliferatieverdrag ondertekend. Ook de compensaties zijn een issue. Nederland is daar ongelukkig over en sommige landen stappen uit het project omwille van de hoge kosten en de onzekere return. Ten gronde werd dit niet bestudeerd, desgewenst kan daar meer tijd aan

worden besteed, maar de aankoop blijft in de eerste plaats wel een federale bevoegdheid.

Transparante communicatie

Het Vredesinstituut hecht veel belang aan transparant communiceren en probeert dat ook altijd te doen. Alle onderzoeken en adviezen worden eerst aan het parlement bezorgd. Het Vredesinstituut is echter een expertisecentrum. Bij bepaalde gebeurtenissen wordt het gecontacteerd door de media, soms ook door internationale media. In dergelijke gevallen wordt er ad hoc duiding gegeven. De stellingnames of aanbevelingen zijn echter altijd gedekt door veelvuldige discussies in de raad van bestuur en zeer vaak ook door een expliciet document. Dat is een duidelijke lijn en er zijn nog nooit problemen geweest op dat vlak.

Wapenhandel

Het antwoord op de vraag van Ward Kennes over de globale en de individuele vergunningen, zou kunnen zijn dat men in de brede vergunning alleen geschikte mensen geïdentificeerd heeft, maar het komt aan de uitvoerende macht toe om die vraag te beantwoorden.

Op het Europese niveau is er inderdaad evolutie. Vooreerst is er sinds de aanslagen in Parijs een nog grotere urgentie voor de geplande update van de Europese Vuurwapenrichtlijn. Verder komt er een herziening van de dual use export policy, in functie van de controlesystemen. Daarbij is het de bedoeling om het exportcontroleregime te actualiseren door er de veiligheidstechnologie en de cybertechnologie mee in op te nemen. Dat is niet vanzelfsprekend, want de klassieke dual use gaat over tastbare goederen, namelijk nucleaire goederen en chemische producten. Als men software binnenbrengt in een dergelijk controleregime, dan gaat het over niet-tastbare goederen. Men is nog niet helemaal klaar met de stakeholdersbevraging. Verschillende sectorvertegenwoordigers lobbyen op het Europese niveau voor het standpunt dat het niet vanzelfsprekend is om deze niet-tastbare goederen toe te voegen aan dat controleregime. Inzake de handel in militair materieel wordt de ICT-richtlijn (betreffende de vereenvoudiging van de voorwaarden voor de overdracht van defensiegerelateerde producten binnen de Gemeenschap) geïmplementeerd, maar dat gaat minder vlot dan verwacht. Het was de bedoeling de overbrenging van dergelijke producten naar gecertificeerde bedrijven binnen de EU te liberaliseren. Veel landen zijn echter niet zo enthousiast en defensiebedrijven raken vaak nog niet gecertificeerd.

Illegale of problematische wapens raken op veel verschillende manieren verspreid. Wapens kunnen gestolen worden en de reconversie ervan kan ook teruggedraaid worden door iemand met de juiste technische expertise. Over dergelijke onderwerpen moeten er politieke keuzes worden gemaakt, onder meer op het Europese niveau. Desgewenst kan schriftelijk nog verder op de technische aspecten worden ingegaan.

De lijsten van de producten die onder controle worden geplaatst, moeten eigenlijk altijd actueel zijn. Ook de nieuwste technologieën moeten worden gevat. Oudere technologieën die geen probleem meer vormen of zo wijd verspreid zijn dat een controle geen zin meer heeft, kunnen van de lijst worden geschrapt. In feite zijn het de grootmachten die deze regimes politiek controleren. Vlaanderen kan misschien een bijdrage leveren met zijn expertise, maar zal niet zo gemakkelijk een standpunt kunnen innemen.

Het zou inderdaad zinvol kunnen zijn de wapenexport naar de Arabische wereld opnieuw te bekijken. De mogelijkheden van het Vredesinstituut zijn echter beperkt.

Werking Vredesinstituut

Een verloop van personeel kan inderdaad leiden tot een aantasting van de onderzoekscapaciteit van het Vredesinstituut. Als er slechts één persoon werkt op een thema, dan moet er nagenoeg van nul worden herbegonnen als die vertrekt. Daarom kiest het nieuwe strategische plan voor uitbreiding op basis van externe financiering, zodat de opbouw van een grotere capaciteit het Vlaams Parlement niets hoeft te kosten.

Het Vredesinstituut werd na vijf jaar werking geëvalueerd door een onafhankelijke instelling, in opdracht van het Vlaams Parlement. In deze evaluatie werd het Vredesinstituut geprezen om zijn performantie: met weinig mensen wordt veel werk verzet. Het Vredesinstituut probeert het parlementaire debat te voeden. Dat betekent dat het moet lobbyen voor het gebruik van correcte informatie en dat het zijn adviezen onder de aandacht moet brengen. Het Vredesinstituut kan bij een schandaal niet alle registers opentrekken, zoals een ngo. Het moet altijd enigszins werken met de handrem op, ook in zijn communicatie. Dat heeft een impact op een eventuele outcome-analyse.

In bepaalde concrete dossiers heeft het Vredesinstituut wel een duidelijke impact gehad. Dat was bijvoorbeeld het geval voor de problematiek van de historische wapens. Drie jaar lang werd duidelijke informatie verspreid over de problematiek van vuurwaponbezit en -gebruik in België op een manier die voor alle stakeholders acceptabel was, onder meer over de totstandkoming van de wet in 2006 en de aanpassing ervan in 2008. Op basis daarvan konden de parlementsleden zich een oordeel vormen. Ook inzake de afschaffing van de lijst met HFD-wapens heeft de algemene sensibilisering van het Vredesinstituut een belangrijke rol gespeeld. Het Vredesinstituut wil graag terug geëvalueerd worden op een systematische manier. Een outcome-analyse zal echter altijd minder scherp zijn dan bijvoorbeeld bij een onderzoeks-ngo.

Radicalisering

Sinds oktober is er een nieuwe onderzoekster voor het thema radicalisering. Momenteel is die zich aan het inwerken. De aanwervingen bij de overheid laten niet toe een radicaliseringsexpert aan te duiden, want die gebeuren op basis van een vergelijkend examen, dat per definitie algemeen is. Het onderzoeksproject zal begin 2016 gedefinieerd worden. Eerst worden de buitenlandse voorbeelden in kaart gebracht en gebeurt er ook een behoefteanalyse bij de stakeholders. In zijn vorige nota heeft het Vredesinstituut vijf dimensies geïdentificeerd. Ten eerste: begrijpen we het discours van de vertrekkende Syriëstrijders wel goed? Dat is belangrijk voor de uitbouw van een tegendiscours. Daarvoor zal er worden gekeken naar buitenlandse voorbeelden en naar de motieven van terugkerende Syriëstrijders. Het gaat ook over de vraag of mensen die in hun werk – bijvoorbeeld in het onderwijs of in het welzijnswerk – een vertrouwensrelatie proberen op te bouwen, ertoe kunnen worden aangezet om inlichtingen door te spelen.

Het Vredesinstituut zal met zijn beperkte middelen de juiste keuzes moeten maken. Het zal zich in elk geval richten op de Vlaamse bevoegdheden. Onlangs werd er op het Vlaamse niveau trouwens een ondersteunend comité van ambtenaren opgericht. Het Vredesinstituut zal zich dus niet bezighouden met thema's die betrekking hebben op het justitieapparaat, want dat is een federale bevoegdheid, en evenmin met het praktische werk op het lokale niveau.

Na rellen worden er achteraf vaak opmerkingen gemaakt over de toestand van de buurt. Het volstaat echter niet om de buurt wat op te knappen. Het komt erop aan op een integrale manier na te denken over het ruimtelijk samenleven om op het lokale niveau een meer inclusieve samenleving te realiseren. Het urbanistische perspectief zou een apart onderzoekstraject kunnen vormen.

Rik DAEMS,
voorzitter

Tine SOENS
Joris POSCHET,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

BBC	British Broadcasting Corporation
COARM	Working Party on Conventional Arms Exports
EU	Europese Unie
HFD	historisch, folkloristisch en decoratief
ngo	niet-gouvernementele organisatie
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
UGent	Universiteit Gent
VN	Verenigde Naties